

HANDLEDNING



I den här avslutande delen om Svensk Litteraturhistoria ska vi berätta om ett antal svenska författare i huvudsak födda på 1900-talet. Vi ger en kort beskrivning av författaren, hans mest kända verk och hur den tid de levde i såg ut och påverkade det de skrev. Och tvärtom förstås, hur tiden påverkades av det som hon eller han skrev.

Filmen förklarar även vad litteratur är. Några författarna i filmen skrev poesi, några prosa och andra skrev både och, vilket man kommer få exempel på.

De 8 författare vi berättar om i del 5 på 1900-talet är:

04:42	Maria Lang	1914-1991
07:11	Stig Dagerman	1923-1954
09:35	Sara Lidman	1923-2004
10:56	PO Enquist	1934-2020
12:51	Tomas Tranströmer	1931-2015
16:20	Kristina Lugn	1948-2020
18:24	Ingmar Bergman	1918-2007
21:22	Stieg Larsson	1954-2004

FILMFAKTA

Ämnen: Svenska/Historia

Ålder: Från skolår 4

Speltid: 26 min

Produktionsår: 2023

Språk: Svenska, svensk text

Ursprungsland: Sverige

Artikelnummer: 49223

Producent: Roger Persson

Exekutiv producent och manus: Roger Persson,
B&P Digital Media Distribution

Redigering: Emil Carlsson

Grafik: Helen McGougan

LÄROPLANSMÅL LGR22 2023

Centralt innehåll från LGR 22 matchar filmen.

Centralt innehåll:

Syfte Svenska

I undervisningen ska eleverna möta samt få utveckla kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Eleverna ska ges möjlighet att läsa, analysera och resonera om skönlitterära verk i olika genrer

Svenska, åk 7-9:

- Några skönlitterärt betydelsefulla ungdoms- och vuxenboksförfattare från Sverige, Norden och övriga världen och deras verk, samt de historiska och kulturella sammanhang som verken tillkommit i.
- Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Lyrik, dramatik, sagor och myter.

Kommentarmaterial till kursplanen i Svenska 2022

<https://www.skolverket.se/getFile?file=9864>

Skönlitteraturen har en framträdande roll i kursplanen och ett syfte med undervisningen i svenska är att eleverna ska möta samt få utveckla kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att läsa och upptäcka glädjen i att med hjälp av litteraturen förflytta sig i tid och rum och ta del av andras berättelser. På så sätt kan de utveckla läslust och intresse för litteratur. För att få ett brett perspektiv på litteraturen räcker det inte att läsa modern svensk skönlitteratur, utan denna måste kompletteras med litteratur från andra delar av världen och från andra tider.

Texterna ska hämtas från olika tider och skilda delar av världen i årskurserna 1–3 och från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen i årskurserna 4–6 och 7–9.

I årskurserna 1–3 ska eleverna få möta några skönlitterärt betydelsefulla barnboksförfattare och illustratörer. I årskurserna 4–6 är studieobjekten i första hand skönlitterärt betydelsefulla barn och ungdomsboksförfattare och deras verk och i årskurserna 7–9 är det skönlitterärt betydelsefulla författare och deras verk samt de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i som ska behandlas. Genom att läsa skönlitteratur, diskutera sin upplevelse av det lästa och dessutom få kunskaper om författarens tid och den kultur som hon eller han har levt och verkat i, kan elevernas förståelse för litteraturen fördjupas. Historiska och kulturella sammanhang kan också innebära studier av litterära epoker. Här öppnas möjligheter för svenskämnena att samverka med andra skolämnen.

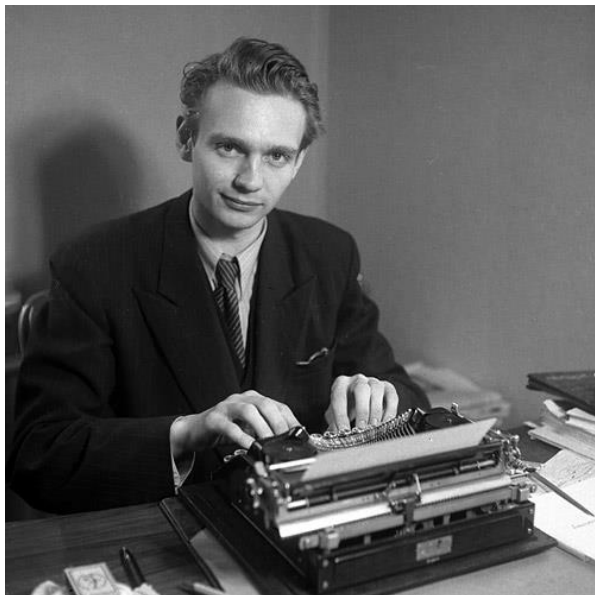
Maria Lang



Dagmar Maria Lange blev under pseudonymen Maria Lang känd som Sveriges första deckardrottning. Mest känd är hon för sina pusseldeckare om Puck Bure och kriminalkommissarie Christer Wijk från 1950-talet. Hon vände sig till en bred publik med enkla men spännande mordhistorier baserade på mellanmänniska konflikter. Den första publicerades 1949 och heter "Mördaren ljuger inte ensam".

Lange växte upp i Nora och tog studenten i Västerås 1933, blev sedan filosofie doktor vid Stockholms högskola och därefter studierektor vid Nya elementarskolan för flickor. Dagmar Langes böcker gick hem både hos publiken och i stor utsträckning även litteraturkritikerna. Hennes pusseldeckare, med inte allt för intrikata brott, hjälpte till att göra deckargenren populär i Sverige.

Stig Dagerman



Stig Halvard Dagerman föddes den 5 oktober 1923 i Älvkarleby strax söder om Gävle, och dog den 5 november 1954 i Enebyberg norr om Stockholm, endast 31 år gammal. Han är en av vårt lands mest framträdande författare inom den svenska fyrtioalismen. Ett författarskap som till stor del präglades av ångest och mörker. Men Dagerman visade även prov på motsatsen, flera av hans över ett tusen dagsverser speglar en mer humoristisk sida. Dagermans samlade verk består av fyra romaner, ett antal noveller, teaterpjäser och dagsverser. De fyra romanerna publicerades under en intensiv tid av endast fem år och många har förundrats över en så stor litterär produktion under så kort tid. Stig Dagerman har gått till eftervärlden som en mycket begåvad och älskad författare. Men han var också en stridbar journalist som skrev starka reportage, bitska dagsverser och långa essäer. En romanförfattare som hängivet skildrade svensk 40-talsrealism med inslag av fransk romantradition. Han belönades 1946 med Svenska Dagbladets litteraturpris.

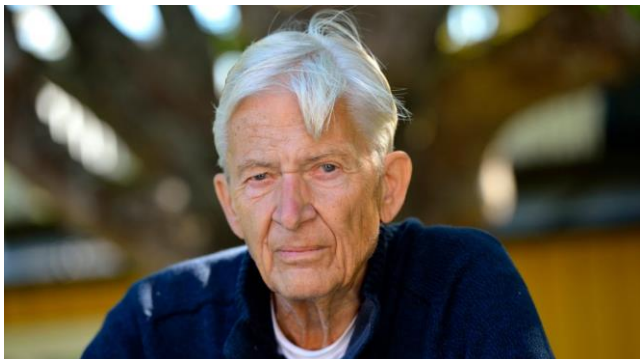
Sara Lidman

Sara Lidman slog igenom på 50-talet med romanerna Tjärdalen och Hjortronlandet. Hennes politiska engagemang slocknade aldrig. Hon befäste sin ställning i den litterära världen med romanerna "Regnspiran" 1958 och "Bära mistel" 1960. Mindre känt i dag är kanske att Sara Lidman också skrev dramatik på 50-talet. "Job Klockmakares dotter" och "Aina" hette två av hennes dramer.

Första delen av det som skulle bli Sara Lidmans litterära magnum opus, det hyllade Jernbaneeposet, där hon återvände till Ecksträsk, nådde den läsande allmänheten 1977. "Din tjänare hör" inledde en brett upplagd serie romaner om koloniseringen av Norrlands inland. "Vredens barn" (1979), "Nabots sten" (1981), "Den underbare mannen" (1983) följdes av "Järnkronan" (1985), och "Lifsens rot" som kom 1996. Den del som kom att bli den sista, "Oskuldens minut", gavs ut 1999. De politiska barriaderna lämnade hon emellertid aldrig och tog till orda i flera debatter, om Norrland och norrlänningar, om pornografi, om dagens syn på Vietnamkriget.



PO Enquist



Per Olov "P O" Enquist var en av Sveriges mest framgångsrika kulturarbetare, och författare. Han skrev böcker, pjäser, essäer, krönikor och manus för film och tv. PO Enquist föddes 1934 i Hjoggböle, en by i norra Västerbotten, gick i skola i Bureå och tog studenten i Umeå. Fadern dog när han var sex månader och modern, som var lärarinna vid folkskolan, starkt troende och frikyrklig, uppfostrade honom ensam. Han debuterade med romanen "Kristallögat" (1961) och fick stort publikt genomslag med "Magnetisörens femte vinter" (1964), översatt till 26 språk. Internationellt genombrott fick han med "Legionärerna" (1968), den stora dokumentärromanen om den svenska baltutlämningen efter andra världskrigets slut.

Han etablerade sig samtidigt som litteraturkritiker och kulturjournalist. Först på Uppsala Nya tidning, sedan Svenska Dagbladet, och därefter Expressen, i mer än ett halvt sekel. På 70-talet fick han sitt dramatiska genombrott med debutpjäsen "Tribadernas natt" (1975) och samarbetade med Anders Ehnmark och Ingmar Bergman. Några av hans mest kända pjäser är "Till Fedra" (1980) och "I lodjurets timma" (1988). Han skrev även tv-serien "August Strindberg. Ett liv", baserad på biografien "Strindberg – ett liv" som gavs ut 1984.

Tomas Tranströmer

Tomas Tranströmer. Han föddes 1931 och växte upp med sin mor efter att föräldrarna skiljt sig. På somrarna blev han som ung pojke intresserad av naturen vilket senare fick stor betydelse för hans lyrik. Han trivdes i skärgården och han samlade insekter och fick till och med en skalbagge uppkallad efter sig.

Tranströmer hade ett säreget och originellt språk och litteraturkritiker har sagt att hans lyrik är konturskarp i metaforerna i hans verk. Han intresserade sig också för existentiella frågor vilket avspeglas i flera av hans samlingar, som "Hemligheter på vägen" från 1958, "Den halvfärdiga himlen" från 1962 och "Den stora gåtan" från 2004. Tomas Tranströmer var utbildad psykolog vilket lyser igenom i flera av hans dikter. Även mer filosofiska frågor, som döden, präglade hans verk. Det återspeglas i "Klanger och spår" från 1966 och "Mörkerseende" från 1970.

Tranströmer behöll livet ut sitt intresse för musiken vilket har tydligt avspeglat sig i hans skrivande. Även efter stroke fortsatte han att spela piano, nu med enbart vänster hand. Tomas Tranströmer belönades med Nordiska rådets litteraturpris 1990 och slutligen Nobelpriset i litteratur 2011. Tomas Tranströmer avled i mars 2015.



Kristina Lugn



Kristina Lugn var en av våra mest lästa och älskade poeter. 1972 debuterade hon med diktsamlingen "Om jag inte". 1983 fick hon sitt genombrott med Bekantskap önskas med äldre bildad herre. Hon var också en framstående dramatiker och hennes pjäser sattes bland annat upp på Dramaten och Teater Brunngatan Fyra.

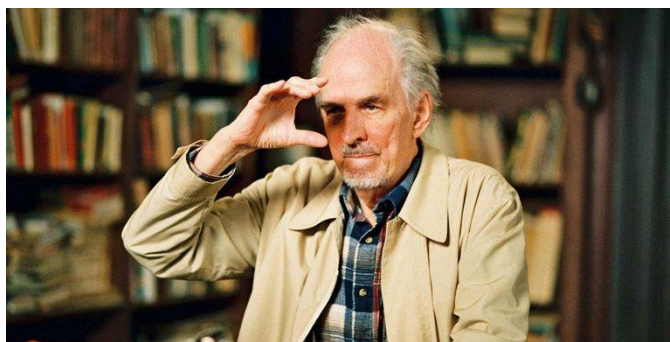
Kristina Lugn föddes i Tierp utanför Uppsala 1948. Efter akademiska studier i hemstaden Uppsala debuterade hon med diktsamlingen Om jag inte, 1972, och publicerade därefter sju diktsamlingar som blev stora publika framgångar. Kristina Lugn har inte bara haft stora framgångar med sin lyrik utan blev också en framgångsrik dramatiker. Lugn skrev på sitt eget speciella sätt om kvinnligt vardagsliv med både glädjeämnen och sorg.

På 1990-talet växlade Kristina Lugn över till scenkonsten och dramatiken och de pjäser hon skrev sattes upp på alla stora svenska scener. 2003 tilldelades hon Bellmanpriset på 150 000

kronor och 2006 Stiftelsen Natur och Kulturs Kulturpris.

Kristina Lugn valdes 2006 in i Svenska Akademien, på stol nummer 14 och i maj 2020 avled Kristina Lugn i sitt hem i Stockholm.

Ingmar Bergman



Ingmar Bergmans banbrytande stil och öga för bild gjorde honom till en av 1900-talets mest tongivande regissörer. Han regisserade 75 filmer och 170 teateruppsättningar för scen, radio och tv under en karriär som varade över 60 år.

Bergman föddes i Stockholm och växte upp i ett religiöst hem. Kontrasten mellan kristendomens budskap av kärlek, och faderns strikta fostran lämnade djupa spår i honom och hans verk. Ingmar Bergman inledde sin filmkarriär genom att skriva ramberättelsen till filmen Hets med Stig Järrel i huvudrollen. Filmen, regisserad av Alf Sjöberg, ledde till en hetsig debatt om den svenska skolan och den vann pris på filmfestivalen i Cannes.

Till hans mest kända verk hör filmerna Det sjunde inseglet, Smultronstället, Persona och självbiografin Laterna Magica.

Stieg Larsson



Stieg Larsson var journalist och chefredaktör på tidningen Expo. Tidigare hade han jobbat 20 år på TT. Han var en av världens främsta experter på antidemokratiska, högerextrema och nazistiska rörelser.

Stieg Larsson föddes 1954 i Skelleftehamn och han präglades tidigt av sin omgivning och blev som journalist en stark röst för demokratin.

Stieg Larsson har under 2000-talet blivit en av våra mest kända författare internationellt. Hans Millennium-trilogi har sålt i stora upplagor över hela världen och filmatiserats både i Sverige och i USA. Larsson skrev färdigt alla tre böckerna innan de publicerades men dessvärre avled han 2004 innan de kommit ut. Han fick således aldrig själv uppleva den enorma framgång som böckerna har rönt.

Den första delen, Män som hatar kvinnor, kom ut i augusti 2005, den andra, Flickan som lekte med elden, 2006 och slutligen, Luftslottet som sprängdes, 2007. De tre böckerna har sålt i mer än 100 miljoner exemplar över hela världen. Förlaget har därför beslutat att låta andra svenska författare ta vid och fortsätta skriva nya romaner där Stieg Larssons böcker om Lisbeth Salander slutar. Först ut var David Lagerkranz med tre nya romaner och därefter kommer Karin Smirnoff med ytterligare tre nya böcker i serien.

Läs mer på nätet:

Maria Lang

<https://litteraturbanken.se/f%C3%B6rfattare/LangM>

Stig Dagerman

<https://litteraturbanken.se/f%C3%B6rfattare/DagermanS>

Sara Lidman

<https://www.saralidman.se/>

PO Enquist

https://sv.wikipedia.org/wiki/Per_Olov_Enquist

Tomas Tranströmer

<https://biblioteket.stockholm.se/boktips/f%C3%B6rfattare-och-litter%C3%A4rgener/tomas-transtr%C3%B6mer-1931-2015>

Kristina Lugn

<https://biblioteket.stockholm.se/artikel/kristina-lugn-1948-2020>

Ingmar Bergman

<https://www.ingmarbergman.se/>

Stieg Larsson

<http://www.stieglarsson.info/>

HANDLEDNING

Här följer namn på andra, framstående författare som också verkade under den tid vi har beskrivit i den film du just har sett:

Gunnar Ekelöf – Fantasifull och symbolisk poesi under franska influenser.

Lars Gustafsson – Från filosofisk romantematik till mer påträngande verk över samtidens samhälle.

Torgny Lindgren – Med en genuin berättartalang porträtterade han det västerbottniska mörkret.

Maj Sjöwall och Per Wahlöö – Skrev samhällskritiska krim-romaner med träffande personteckningar i precisa tidsstämningar.

Jan Myrdal – En ledande gestalt i den politiserande författarrörelsen och grundare av Leninpriset (tidigare Jan Myrdals stora pris)